

PE-ERSEN

Hvad er det rigtige slægtsnavn på min mors side? Hendes ungpigenavn er Petersen, mens hendes søskende alle kom til at hedde Pedersen. Deres far hed godt nok Pedersen, men deres farmor og farbror hed Petersen. Det er klart, at hver enkelt hedder det, som de hedder, men hvad er det oprindelige slægtsnavn. Er det Peders eller Peters søn, som det udspringer af.

Hvis vi starter bagfra. Min mor kom til at hedde Petersen, fordi præsten hørte forkert eller kom til at skrive galt på dåbsattesten. Hendes far kom til at hedde Pedersen, fordi også denne præst tog fejl. Hvis vi lader disse to fejl opveje hinanden, skulle problemet være løst. Det rigtige navn skulle her efter være **PETERSEN**. Så enkelt er det imidlertid ikke, så vi fortsætter.

Min morfar fik sit efternavn fra sin mor, da hans fars navn ikke blev opgivet til myndighederne (denne forsvandt til Amerika). Var moren og den bortrejste far blevet gift, havde slægten kommet til at hedde **CHRISTOFFERSEN**, men det blev de altså ikke. Min morfars mor fik derimod sit efternavn fra sin far, der var møllesvend i København. Lad os se nærmere på ham.

Slår man ham op i diverse folketællinger, politiadresselister, kirkebøger o.l., vil man skiftevis støde på Hans Petersen og Hans Pedersen, begge fra Søllerød. Jamen så kan man jo bare slå op i kirkebogen for Søllerød og se, hvad der er korrekt - vil den kvikke læser nu indvende. Problemet er bare, at der ikke er nogen Hans Petersen eller Hans Pedersen at finde der. Hvad gør vi så?

En lægdsrulle er en fortegnelse over mænd (i midten af 1800-tallet i alderen 14-30 år) og deres opholdssted, med henblik på indkaldelse til militæret. I 1860 viser den, at vores person om

Ejner og Aksel var brødre - men havde ikke samme efternavn - her med deres plejemor!

Min oldemor Fernanda havde ikke samme efternavn som sin far.

sommeren i en alder af 19 år er kommet fra Ølstykke i Frederiksborg amt til Gothersgades mølle som møllersvend (mølleren her hed for øvrigt Petersen). Vi haster derfor til Ølstykke, kun for at konstatere, at han året forinden er kommet hertil fra Strøby i Præstø amt. Her havde han opholdt sig siden 1856, hvor han kom fra Søllerød sogn, eller som det skrives Sólleród. Så er vi der igen.

Ved nærlæsning konstaterer vi imidlertid, at vores Søllerød ligger i Roskilde amt. Der er noget der halter, Søllerød ligger nord for København, og det kan aldrig være Roskilde amt. Vores Søllerød er noteret som lægd nummer 27, det må kunne fortælle mere? Her opstår dog det problem, at der sker omfattende reformer inden for militærudskrivningsvæsenet i disse år, hvorved lægderne flere gange skifter nummer. Jeg kommer til, at lægd nr. 27 er det gamle lægd nr. 6 og senere lægd nr. 102 skiftevis regnet i København og Roskilde amt. Navnet er Solrød.

Stregen over ó er ikke lig med ø, men betyder at o'et skal fremhæves i udtalelsen.

En typisk militær spidsfindighed, som de fleste allerede på mølleregens egen tid tog for et ø. Efter

denne parentes i undersøgelsen, der må kunne få en hver slægtsforsker til at overveje at melde sig til fremmedlegionen, hvor man bare er et nummer, kan vi se på det oprindelige slægtsnavn. Den omsig-fartende unge møllersvend var søn af gårdmand Peder Christensen på Solrød mark. Som søn af denne kom han efter gammel tradition til at hedde Pedersøn (et patronym hedder det), eller som det i løbet af 1700'tallet skrives: Pedersen. Hvis vi nu blot finder gårdmandens navngivelse, har vi både det oprindelige slægtsnavn og dets navnedag.

1787
 Dom: 1 p festum novi Anni d 7 Jan: døbt Christen Hans
 søn og kaldet PEDER. Præstens hustru: barnefælle. Sø-
 gel: Lars Petersen. Jørgen Petersen: Morten Kirsten, Lars Knud.

I Solrød kirkebog står med usikre kragetæer under året 1787: Dom. 1 p festum novi Anni ... hvorefter gåsefjerden flugt kan læses som 1 jan - altså 1. januar. Videre står der: Døbt Christen Hansen søn og kaldet PEDER, samt at præstens hustru bar ham og hvem fadderne var. Hvem der var barnets mor har præsten ikke interesseret sig så meget for, men jeg kan da nævne, at hun hed Kirsten Christensdatter og var husmand Christen Hansens anden kone. Vi er hermed nået til, at det oprindelige slægtsnavn er: **PEDERSEN**.

Datoen for stamfader Peders fødsel kender vi ikke, præsten interesserede sig kun for den kirkelige handling. Den er nu også god nok, for det er jo her barnet og dermed slægten blev navngivet. Jeg skal prøve så langt min latin rækker at tyde det. Dom. står for Dominica, der betyder søndag. P'et må være post altså efter, hvilket giver den første søndag efter. Novi Anni skulle jeg mene må være nyt år. Det må derfor være: Den første søndag efter nytår. Hvis vi slår det op i en kalender, har vi datoen: Søndag den 1. januar 1787. Altså præcis det som præsten skriver efterfølgende! En meget rimelig dag for en slægtsnavnedag.

Et slægtsnavn ligger i dag rimeligt fast. Mange ting er i de senere år dog under ændring, f.eks. følger det morens navn, hvis der ikke er andet opgivet, og det er blevet almindeligt at skifte sen-navne ud med ikke-sen-navne. I det hele taget er der opbrud som aldrig før gennem navnændringer. Da man gik over til fast slægtsnavn i midten af 1800-tallet, var der imidlertid mange tilfældigheder der afgjorde navnet.

Det første forsøg på at indføre fast efternavn for alle, fremkom allerede Struense med, men det faldt med ham. Det næste forsøg var en forordning i 1828, der befalede, at præsten skulle notere et fast uforanderligt slægtsnavn ved dåben. Denne bestemmelse kunne dog ikke stille meget op mod især bondestandens stædige fastholden af den gamle skik med patronymer, hvor børnene fik bedsteforældrenes navn så langt disse strakte til fornavn og farens navn til efternavn. En skik med rødder helt tilbage til det antikke Grækenland og Rom.

Hvis forordningen var blevet fulgt i Solrød, var den senere møllesvend Hans Pedersen (født 1841) kommet til at hedde Hans Christensen. Under forudsætning af, at diverse præster havde opfattet navnet rigtigt - Ch kunne hurtigt blive til K -, skulle slægten i dag have heddet: **CHRISTENSEN**.

Hvordan forordningen blev fulgt og fortolket, var forskelligt fra præst til præst. Det mest almindelige var, at videreføre den nævnte gamle patronym tradition med Peders børn blev til Pedersen og Pedersdatter. Nogle rettede det blot ind, således at både piger og drenge fik sen-navn og mente dermed, at de overholdt forordningen. Andre mente, at faste slægtsnavne måtte være det væld af kaldenavne, som beboerne i et samfund med få navne uundværligt også fik.

Min onkel Daniel og min mor Ruth var søskende, men de havde ikke samme efternavn.

Kaldenavne var normalt stednavne, som de omtalte personer havde tilknytning til. Tidligere havde det været almindeligt, at en person, der kom fra en anden landsdel eller by, blev opkaldt efter denne lokalitet. Hvis møllesvend Hans Pedersens oddysee til København havde fundet sted et eller to århundrede tidligere, havde han her sandsynligvis blevet kaldt Hans Solrød eller Hans Søllerød. Man kunne således have forestillet sig slægten hedde: **SOLRØD**.

Denne skik var dog på retur i 1800-tallet, idet folk flyttede rundt som aldrig før, bl.a. en eftervirkning af landboreformerne. Til gengæld var det uhyre almindeligt, at bønder som slægtsnavn fik den gårds navn, som de var vokset op på. Hvilket er forklaringen på hvorfor så manges slægtsnavne ender på -gaard.

Hans Pedersens far var egentlig husmandssøn, men i 1820 lykkedes det ham at fæste et stykke jord på den vestlige del af Solrød mark, midt i mellem Solrød og Havdrup byer. Jordstykkets navn var i tidligere århundrede Blejes Ager og en udstykningsparcel på en rimelig størrelse fra gården Solvadgaard. Han opførte midt på jorden en gård, og senere kom endnu et jordstykke til.

Gården ligger der endnu, men det er over 125 år siden den var i slægtens eje. Den er ikke som mange andre gårde opkaldt efter navnet på den gamle ager, som den ligger på, dertil var Blejesgaard nok for specielt allerede dengang. Den har dog et navn, selvom jeg ærligt må indrømme, at jeg ikke aner om dette navn går tilbage til Hans Pedersens tid. Hvis det er tilfældet, kunne slægten have heddet: **UGLEGAARD**. Det ville så efter bolle-å-ets indførelse - efter et cirkulære fra 1956 - være op til diverse præster, om aa på et tidspunkt blev erstattet med å. Hvis navnet var blevet Uglegaard, forestiller jeg mig det udtalt hurtigt i en sammenhæng ligesom det ikke ualmindelige navn Uglebjerg.

En anden mulighed for kaldenavn var ens profession, især hvis man var landhåndværker. Havde det således været Hans Pedersens far, der havde været møllesvend i stedet for ham selv, kunne slægtsnavnet være blevet: **MØLLER**.

I 1856 faldt hammeren med hensyn til tilfældighederne. Herefter var det farens navn, som det var anført i kirkebogen, der blev slægtsnavn. Hans Pedersens ældste barn, eller min mors bedstemor om man vil, blev først født i 1868. Hun fik således som den første af anerne i slægtsnavnerækken sin fars efternavn. Havde hun været født godt 12 år tidligere, eller havde allerede Struense haft held med sin navnereform, var det ikke sket, og kunne slægten have heddet: **HANSEN**.

I enkelte sogne var modstanden mod 1856-navnereforordningen i øvrigt så stærk, at præsten gav børnene dobbelte sen-navne. Slægten kunne i så fald have heddet **HANSEN-PEDERSEN**, men man må her regne med det ene sen-navn sandsynligt ville være forsvundet. Tilsvarende kunne det være blevet et kombinationsnavn som f.eks.: **UGLEGARD-PEDERSEN** med eller uden bindestreg.

Endelig kunne min morfar efter navneloven af 1904 for 4 kr. have købt sig et ikke sen-navn. Han kunne så have søgt om at måtte tage et efternavn fra sin kones aner som f.eks.: **RÆBILD**. Ja, det kunne være blevet til så meget, men det blev altså bare Pedersen, på Sjællandsk udtalt med næsten stumt p som Pe-ersen.

© 2010 Simon Steinfeldt Laursen